

XVIe Congrès de la Conférence des Cours constitutionnelles européennes
XVIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts
XVI. Kongress der Konferenz der Europäischen Verfassungsgerichte
XVI Конгресс Конференции европейских конституционных судов

**Rapport national / National report / Landesbericht /
национальный доклад
&
Synthèse / Summary / Kurzfassung / резюме**

**RÉPUBLIQUE TCHÈQUE / CZECH REPUBLIC /
TSCHECHISCHE REPUBLIK / ЧЕШСКАЯ РЕСПУБЛИКА**

**The Constitutional Court of the Czech Republic
Ústavní soud České republiky**

**langue maternelle / native language /
Muttersprache / родной язык**

XVI. Kongres konference evropských ústavních soudů v roce 2014

**Spolupráce ústavních soudů v Evropě –
stávající situace a perspektivy**

Dotazník

**Připravený:
ÚSTAVNÍM SOUDEM ČESKÉ REPUBLIKY**

Září 2013

Česká verze

Kontaktní osoba:

JUDr. Vlastimil Göttinger, vlastimil.gottinger@usoud.cz

I. ÚSTAVNÍ SOUDY MEZI ÚSTAVNÍM A EVROPSKÝM PRÁVEM

1. Je Ústavní soud podle zákona povinen brát při výkonu svých pravomocí v úvahu evropské právo?

Ústavní soud České republiky velmi intenzivně vnímá dynamiku evropského práva a na tomto místě, tedy v samém úvodu, je vhodné zdůraznit, že i jeho judikatura doznala ve vztahu k evropskému právu jistého vývoje.

Ještě před přístupem České republiky k Evropské unii (dále též „EU“) vystupoval Ústavní soud velmi aktivně a ve své judikatuře vyvíjel a dále traktoval takový hodnotový přístup, který při interpretaci právní regulace nepreferuje rovinuformalistického vnímání práva a naopak zdůrazňuje hodnotovou dimenzi práva EU, které nemělo být apriorně nahlíženo jako právo cizí, ale jako právo ovlivňující výklad práva v tehdy ještě kandidátské zemi (srov. Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. října 2001, tzv. „Kvóty na mléko“).

1. července 2002 nabyl účinnosti ústavní zákon č. 395/2001 Sb., který je v právní praxi i teorii označován jako „euronovela Ústavy“. Pro přehlednost této národní zprávy pracujeme i my s tímto (ne zcela přesným) pojmem. Zmíněná novelizace Ústavy reagovala především na stávající problematické vymezení vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva, které by mohlo s ohledem na připravovanou integraci České republiky do struktur EU způsobit komplikace při plnění mezinárodních závazků. Tato euronovela Ústavy přinesla tyto tři základní změny:

- Česká republika se přiklonila k monistickému modelu percepce mezinárodního práva a odstranila aplikační dvoukolejnost mezinárodních smluv (tj. smlouvy o lidských právech a další mezinárodní smlouvy)
- Česká republika dala ústavní prostor pro přenos některých svých pravomocí na mezinárodní instituci či organizace
- Česká republika internacionalizovala své soudnictví, protože od účinnosti euronovely to jsou právě vnitrostátní soudy, které rozhodují o souladu či nesouladu národního práva s právem mezinárodním a v rozporech pak musí aplikovat právo mezinárodní. Ústavnímu soudu nadto byla svěřena kompetenci apriorní kontroly ústavnosti mezinárodních smluv před její ratifikací, čímž plní současně i pomyslnou filtrační roli pro budoucí tvrzený rozpor mezinárodní smlouvy a Ústavy.

Lze tak shrnout, že od roku 2002 spočívá těžiště vztahu evropského práva a národního právního řádu v čl. 10 a 10a Ústavy. Tyto články znějí:

Čl.10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Čl.10a

(1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.

(2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

Ani jejich plné znění však nedává přímou odpověď na otázku, zda je Ústavní soud povinen při svém rozhodování brát v úvahu evropské právo. Ústavní soud totiž není součástí systému obecných soudů a podle čl. 88 odst. 2 Ústavy jsou soudci Ústavního soudu při svém rozhodování vázáni **pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu**.

Ústavnímu soudu je známo dlouhodobé stanovisko Soudního dvora EU (1964 - Flaminio Costa vs. Enel anebo 1978 – Amministrazione delle Finanze dello Stato vs. Simmenthal), které spočívá v prosazování zásady bezvýhradné přednosti práva EU. Jak ale judikovaly i jiné evropské ústavní soudy (Spolkový ústavní soud SRN v kauzách Solange I, Solange II, Maastricht, Bananenmarkt; Ústavní soud Itálie v kauze Frontini), existují určité hranice, za nimiž bezvýhradný respekt k postulátu Soudního dvora EU o primátu jakéhokoliv evropského práva není na místě. Ústavní soud České republiky se pak především v judikatuře svého německého protějšku inspiroval.

Svůj postoj k evropskému právu a jeho závaznosti pak Ústavní soud neprecizněji vymezil v řízení o tzv. Cukerných kvótách III (nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS. 50/04 ze dne 8. 3. 2006). Sice předestřel, že nehodlá posuzovat platnost norem evropského práva:

„Ústavní soud není kompetentní k tomu, aby posuzoval otázky platnosti norem komunitárního práva. Takové otázky spadají do výlučné pravomoci Evropského soudního dvora. Z pohledu komunitárního práva, jak bylo v minulosti vyloženo Evropským soudním dvorem (dále jen „ESD“), požívají normy komunitárního práva aplikační přednosti před právními řády členských států ES. Podle judikatury ESD tam, kde jde o výlučnou regulaci komunitárním právem, má toto právo přednost a nemůže být popřeno skrze referenční kritéria stanovená vnitrostátním právem, včetně kritérií uplatňovaných v ústavní rovině.“;

a že prosazuje eurokonformní interpretaci práva:

„Ač tedy referenčním rámcem přezkumu Ústavním soudem zůstávají i po 1. 5. 2004 normy ústavního pořádku ČR, nemůže Ústavní soud zcela přehlížet dopad komunitárního práva na tvorbu, aplikaci a interpretaci vnitrostátního práva, a to v oblasti právní úpravy, jejíž vznik, působení a účel je bezprostředně navázán na komunitární právo. Jinými slovy, Ústavní soud v této oblasti interpretuje ústavní právo s přihlédnutím k principům plynoucím z práva komunitárního.“;

ale na druhou stranu nerezignoval na své funkce související se svrchovanou ochranou národní ústavnosti. Pro ilustraci vztahu evropského práva a referenčních kritérií Ústavního soudu je proto vhodné uvést, že Ústavní soud nepřijal doktrínu absolutní přednosti evropského práva nad právem ústavním a podobně jako Spolkový ústavní soud nepovažuje přenos pravomocí z národního státu na Evropskou unii a její orgány za trvalý, nezvratný a neomezený proces. V citovaném nálezu k tomu Ústavní soud uvedl:

„...delegace části pravomocí vnitrostátních orgánů může trvat potud, pokud tyto pravomoci jsou orgány ES vykonávány způsobem slučitelným s uchováním základů státní suverenity ČR a způsobem, jenž neohrožuje samotnou podstatu materiálního právního státu. Přitom platí, že k ochraně ústavnosti je povolán Ústavní soud ... Podstatné náležitosti demokratického právního státu, ... podle čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR leží dokonce i mimo dispozice samotného ústavodárce.“;

Podobně jako Spolkový ústavní soud v Karlsruhe tak Ústavní soud České republiky vyjádřil odhodlání respektovat vlastnosti práva EU, avšak jen do té doby, dokud bude toto právo slučitelné se základními hodnotami ústavnosti, především pak suverenitou podle č. 1 odst. 1 Ústavy a materiálním jádrem demokratického právního státu podle čl. 9 odst. 2 Ústavy.

Závěrem lze proto shrnout, že z formálně-právního pohledu není Ústavní soud povinen užívat při svém rozhodování evropské právo jako referenční kritérium, avšak princip eurokonformního výkladu zastává v judikatuře Ústavního soudu České republiky zásadní místo (viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. května 2006 „Evropský zatýkácí rozkaz“):

„Pokud tedy existuje několik interpretací Ústavy, ... přičemž jen některé z nich vedou k dosažení závazku, který převzala Česká republika v souvislosti se svým členstvím v EU, je nutno volit výklad, který podporuje realizaci tohoto závazku, a nikoli výklad, který tuto realizaci znemožňuje.“

2. Existují odkazy na mezinárodní zdroje práva, jako jsou:

a) Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Pro Českou republiku - a tím i pro její Ústavní soud - se stala Úmluva klíčovým dokumentem mezinárodního práva. Úmluva vstoupila pro právního předchůdce České republiky – ČSFR - v platnost uložením ratifikačních listin dne 18. března 1992. Od té doby zavazuje i Českou republiku a na základě § 2 ústavního zákona, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod, a později čl. 10, respektive čl. 10a Ústavy České republiky, je obecně závazná a má aplikační přednost před zákonem. Úmluva také měla nepopiratelný vliv na formování vlastního národního katalogu základních lidských práv (ústavního zákona - Listiny základních práv a svobod).

Pro Ústavní soud byla a je Úmluva jedním z nejvýznamnějších ideových východisek a stále je stěžejním referenčním kritériem nejen v řízeních o individuálních ústavních stížnostech, ale i v řízeních spojených s abstraktní kontrolou norem. Podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy (před tzv. euronovelou, viz výše) Ústavní soud do roku 2002 rozhodoval „o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10.“. Do té doby tak Ústavní soud například nálezem Pl. ÚS 43/93 zrušil trestné činy hanobení Parlamentu, vlády a Ústavního soudu v trestním zákoně i pro jejich rozpor s čl. 10 Úmluvy, anebo aplikací čl. 6 odst. 1 Úmluvy dovedl neústavnost řady institutů správního soudnictví (srov. např. nálezy Pl. ÚS 18/96 o ústnosti jednání, Pl. ÚS 28/98 o soudním přezkumu pořádkových pokut, anebo Pl. ÚS 9/2000 o soudním přezkumu méně závažných přestupků). Ústavní soud nakonec nálezem Pl. ÚS 16/99 zrušil celou pátou část občanského soudního řádu a inicioval tak vznik nové soustavy správního soudnictví. K tomu ve svém nálezu také uvedl:

„...současné správní soudnictví v České republice, pokud jde o proces a kompetence, sice obecně odpovídá Ústavě a Listině, neodpovídá však čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když konvence jednoznačně vyžaduje, aby o právu (tedy o věci samé, a nikoli jen o zákonnosti předchozího správního aktu) rozhodl soud nebo soudu podobný orgán.“

Po účinnosti tzv. euronovely byl změněn i čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, kdy bylo jako výslovné referenční kritérium Ústavního soudu v řízení o kontrole ústavnosti právních předpisů vypuštěno oprávnění derogace pro rozpor s mezinárodní smlouvou o lidských

právech. Ústavní soud však sám dovodil, a to v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. června 2002, že

„...V nepřípustnosti změny podstatných náležitostí demokratického právního státu je obsažen i pokyn Ústavnímu soudu, dle kterého žádnou novelu Ústavy nelze interpretovat v tom smyslu, že by jejím důsledkem bylo omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod.“.

Ústavní soud proto do pojmu ústavního pořádku, jímž by se měl po euronovele řídit, zahrnul též ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Ústavní soud proto užívá Úmluvu jako referenční kritérium i nadále a dokonce přistoupil ke zrušení části právního předpisu pro jeho rozpor s Úmluvou, aniž současně konstatoval jeho rozpor s Ústavou, Listinou či jiným národním ústavním zákonem (v tomto nálezu sp. zn. Pl. ÚS 45/04 Ústavní soud ve výroku rozhodnutí jasně artikulovat, že

„...podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je nutné slyšení obviněného soudem předtím, než je rozhodováno o jeho stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby.“.)

Již jen pro statistické dokreslení situace lze v závěru uvést, že Ústavní soud zmínil Úmluvu nebo její konkrétní ustanovení ve více než 1600 svých nálezech, což znamená v každém svém třetím meritorním rozhodnutí.

b) Listina základních práv EU

Listina základních práv Evropské unie není dokumentem, který by byl pro Ústavní soud častým referenčním kritériem. To je ostatně pochopitelné i proto, že recentní judikatura Ústavního soudu, jak bylo podrobněji uvedeno v odpovědi k bodu 1 tohoto dotazníku, podporuje hodnotový postulát, že Ústavní soud nepovažuje právo EU za autonomní referenční kritérium pro přezkum ústavnosti. Co víc, Česká republika v průběhu ratifikačního procesu Lisabonské smlouvy postupovala ve vztahu k Listině rezervovaně a při podpisu Lisabonské smlouvy učinila prohlášení k Listině základních práv Evropské unie, v němž zdůraznila meze její aplikace v ČR. Prezident republiky v další fázi vnitrostátního ratifikačního procesu podmínil ratifikaci Lisabonské smlouvy sjednáním stejné „výjimky“, jakou si z Listiny již dříve vyjednaly Polsko a Velká Británie. Vláda ČR proto vyjednala možnost České republiky přistoupit k Protokolu o uplatňování Listiny v Polsku a ve Spojeném království, jenž je připojen ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o fungování Evropské unie a který je na rozdíl od zmíněného prohlášení nástrojem právně závazným.

Ústavní soud České republiky přezkoumával Lisabonskou smlouvu dvakrát a v obou případech dospěl k jednomyslnému závěru, že smlouva samotná, stejně jako Listina základních práv EU, není v rozporu s ústavním pořádkem České republiky. K tomu však ve svém tzv. prvním. Lisabonském nálezu (nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. listopadu 2008 podotkl následující:

„Významná ... bude zejména aplikace Lisabonské smlouvy, respektive Listiny základních práv Evropské unie v konkrétních případech, jež mohou napadnout Ústavnímu soudu České republiky cestou individuálních ústavních stížností souvisejících s eventuálními (výjimečnými) excesy unijních orgánů a unijního práva do základních práv a svobod. Ústavní soud - se zřetelem k výše uvedenému - tedy konstatuje (a opakuje)

- Ústavní soud obecně uznává funkčnost institucionálního rámce EU pro zajištění kontroly rozsahu výkonu přenesených pravomocí; jeho stanovisko se však může v budoucnu změnit, pokud by se ukázalo, že je tento rámec prokazatelně nefunkční.

- Z hlediska ústavního pořádku České republiky - a v rámci něho zejména se zřetelem na materiální ohnisko Ústavy - je významný nikoli vlastní text a obsah Lisabonské smlouvy, nýbrž i její budoucí konkrétní aplikace.

- I Ústavní soud České republiky bude (může) - být se zřetelem na předchozí zásady - působit jako *ultima ratio* a může zkoumat, zda některý akt orgánů Unie nevybočil z pravomocí, které Česká republika podle čl. 10a Ústavy na Evropskou unii přenesla. Ústavní soud však předpokládá, že taková situace může nastat jen v případech zcela výjimečných; za ty by bylo možné považovat zejména opuštění hodnotové identity a již uvedené překročení rozsahu svěřených kompetencí.“.

Lze proto shrnout, že v řízení o abstraktní kontrole norem Ústavní soud neruší normy vnitrostátního práva pro jejich kolizi s právem EU, neboť toto evropské právo nepovažuje za součást ústavního pořádku. Na druhou stranu ovšem Ústavní soud vykládá pojem „ústavní pořádek“ s přihlédnutím k principům plynoucím z práva EU. V řízení o individuálních ústavních stížnostech (s případným evropským prvkem) pak Ústavní soud pečlivě sleduje, zda obecné soudy dostaly své povinnosti řádně odůvodnit nepředložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU, a to pod hrozbou zrušení takového rozhodnutí. Ústavní soud však sám předběžnou otázku nikdy nepoložil. Užití Listiny základních práv EU v textu nálezů Ústavního soudu je sporadické (5 výskytů celkem) a neslouží jako referenční kritérium.

c) jiné nástroje mezinárodního práva na evropské úrovni

Evropská sociální Charta, jako jeden ze stěžejních dokumentů Rady Evropy, rovněž bývá referenčním kritériem při rozhodování Ústavního soudu, protože i Chartu lze podřadit pod skupinu mezinárodních smluv, které jsou podle judikatury Ústavního soudu součástí mezinárodních smluv o lidských právech. Ústavní soud ji za kritérium použil jen v jednotkách případů, avšak často se jí dovolávají stěžovatelé v individuálních věcech.

d) jiné nástroje mezinárodního práva na mezinárodní úrovni

Za ideový zdroj nadnárodních lidsko-právních katalogů lze považovat **Všeobecnou deklaraci lidských práv** z 10. prosince 1948, která se stala prvním mezinárodněprávním dokumentem obsahujícím katalog práv, respektive principů a svobod. Úvodní myšlenka vyjádřená v preambuli: tedy že se jedná o dokument přijatý „...u vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě“, je dodnes východiskem dalších mezinárodních smluv o lidských právech. Nevýhodou Všeobecné deklarace byla právě její „soft“ deklaratorní forma a s tím spojené teoretické diskuse o tom, zda a která její ustanovení mohla nabýt obecné závaznosti alespoň cestou mezinárodního obyčeje. Ústavní soud Všeobecnou deklaraci nevyužívá jako vlastní referenční kritérium, spíše zde uvedenými právy argumentuje subsidiárně anebo jejím prostřednictvím ilustruje zdrojovou provázanost ochrany lidských práv. Přesto je vhodné uvést, že ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 285/97 ze dne 7. října 1998 Ústavní soud zrušil napadené rozhodnutí právě proto, že bylo v rozporu s Všeobecnou deklarací. Konkrétně se jednalo o rozhodnutí Nejvyššího soudu, který odmítl otevřít stěžovateli cestu k rehabilitaci za to, že se v roce 1959 vyhýbal povinnosti soužití v armádě. odsouzení z roku 1959 za trestný čin vyhýbání se služebním povinností, se mj. praví, že: Ústavní soud ve svém odůvodnění uvedl: „U stěžovatele se jednalo o uplatnění práva na svobodu myšlení, svědomí i náboženství, jak to má na mysli čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv z 10. 12. 1948. Ústava z roku 1948, platná v roce 1959, tuto svobodu svědomí a

vyznání sice formálně zaručovala, ovšem norma nižší právní síly - zákon, aby takovéto právo občan mohl realizovat, vydána nebyla a praktická ustanovení jiných norem nižší právní síly tuto svobodu prakticky likvidovala. Stěžovatel tedy neměl vůbec žádnou možnost, aby mohl dostát svým povinnostem, uloženým mu zákonem, aniž by se dostal do rozporu se svým vlastním svědomím.“.

Obdobný osud sdílí i **Charta OSN**, která je v nálezech Ústavního soudu rovněž citována sporadicky. Snad jen v nálezu sp. zn. IV. ÚS 412/04 ze dne 7. prosince 2005 byla zmíněna jakožto důkaz změny v nazírání všech základních práv, s akcentem lidské důstojnosti, vylučující zacházení s člověkem jako s předmětem. V nálezu sp. zn. I. ÚS 601/04 ze dne 21. února 2007 je pak použita jako argument pro tvrzení, že: „*Princip dobré víry je základním interpretačním pravidlem při výkladu textu mezinárodních závazků.*“.

Z dalších nástrojů mezinárodního práva je vhodné zmínit **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**, oba účinné od roku 1976, které ve svých nálezech Ústavní soud citoval ve více než stopadesáti případech a některá rozhodnutí orgánů veřejné moci (např. nález sp. zn. IV. ÚS 332/2000 ze dne 27. února 2001), anebo ustanovení právního předpisu (např. nález sp. zn. Pl. ÚS 28/98 ze dne 23. listopadu 1999) zrušil proto, že byla v rozporu s dílčími ustanoveními některého z Paktů.

Poměrně řídké je citována **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení či trestání**, na niž se Ústavní soud odkázal jen v jednotkách svých nálezu. Tato Úmluva se tak stala jedním z kritérií přezkumu ve věci sp. zn. I. ÚS 752/02 ze dne 15. dubna 2003, kdy „*Ve smyslu judikatury ESLP k článku 3 Úmluvy i ve smyslu ustanovení čl. 3 Úmluvy proti mučení Ústavní soud zkoumal, zda existují podstatné důvody domnívat se, že stěžovateli v případě vydání hrozí nebezpečí mučení (tzv. „substantial grounds test“).*“, a bylo na ni jako na přímé kritérium zásahu do základních práv odkázáno v dalších několika kauzách souvisejících s extradicí (např. nález sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. listopadu 2010 nebo nález sp. zn. II. ÚS 670/12 ze dne 5. září 2012).

V kauzách spojených s právy dítěte je kritériem rovněž **Úmluva OSN o právech dítěte**, která vstoupila v platnost v roce 1990. V nálezu sp. zn. I. ÚS 112/97 ze dne 10. března 1998 Ústavní soud uvedl, že „*Pokud však by tento styk [pozn. rodiče s dítětem] nebyl umožněn v důsledku nečinnosti obecného soudu, šlo by podle povahy věci o průtahy v řízení a ve svém dopadu o porušení Úmluvy o právech dítěte ...*“. V nedávném svém nálezu sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. září 2012 pak Ústavní soud použil této Úmluvy jako kritéria k tomu, aby zrušil - právě z důvodu práv dítěte – rozhodnutí obecného soudu o tom, že dítě lze vychovávat ve střídavé péči i na velké vzdálenosti (otec v České republice a matka na Novém Zélandu).

3. Existují konkrétní ustanovení ústavního práva, která Ústavnímu soudu ukládají povinnost přihlídnout k rozhodnutí Soudního dvora EU?

Odpověď na tuto otázku je negativní. Ústava České republiky ve svém čl. 87 odst. 1 písm. i sice výslovně svěřuje Ústavnímu soudu pravomoc přijímat opatření k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, pokud je nelze provést jinak, avšak zpřesnění pojmu mezinárodního soudu již obsahuje jen norma podústavní, obsažená v § 117 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud tak může postupovat dvěma různými řízeními – rozhodnout na návrh vlády o zrušení právního předpisu, jehož existence vyvolala porušení mezinárodního závazku, anebo rozhodnout o individuální žádosti na obnovu řízení.

Žádost o obnovu řízení může podat ten, v jehož věci mezinárodní soud shledal, že zásahem orgánu veřejné moci (*in concreto* rozhodnutím Ústavního soudu) bylo v rozporu s mezinárodní smlouvou porušeno lidské právo nebo základní svoboda. Ústavní soud se pak návrhem na obnovu řízení zabývá za vymezených podmínek:

- Návrh je podán ve lhůtě 6 měsíců od konečného rozhodnutí mezinárodního soudu
- Následky porušení lidského práva nebo základní svobody ještě trvají a
- nejsou dostatečně napraveny poskytnutím spravedlivého zadostiučinění podle rozhodnutí mezinárodního soudu nebo
- nápravy nebylo dosaženo jinak.

Pokud bylo původní rozhodnutí Ústavního soudu v rozporu s rozhodnutím mezinárodního soudu, Ústavní soud své rozhodnutí zruší a v novém nálezu Ústavní soud vychází z právního názoru mezinárodního soudu.

Za mezinárodní soud je nyní považován mezinárodní orgán, jehož rozhodnutí je závazné na základě smlouvy splňující kvalifikační předpoklady stanovené čl. 10, čl. 10a nebo čl. 49 Ústavy. V případě individuálních návrhů na obnovu řízení se bude dominantně jednat o Evropský soud pro lidská práva a potenciální porušení Úmluvy, protože jiné mezinárodní soudy nemohou autoritativně rozhodovat o závazcích plynoucích z porušování základních lidských práv a svobod.

Ovšem i v řízení o zrušení právního předpisu je vztah Ústavního soudu a Soudního dvora EU sekundární a zprostředkovaný. Pokud mezinárodní soud (Soudní dvůr EU) shledal, že zásahem orgánu veřejné moci byl porušen závazek, který pro Českou republiku vyplývá z mezinárodní smlouvy, a zejména bylo-li tímto zásahem porušeno lidské právo nebo základní svoboda, a pokud takové porušení spočívá v platném právním předpisu, lze na návrh vlády vyvolat řízení před Ústavním soudem. Kdyby totiž Soudní dvůr EU shledal porušení komunitárního práva v důsledku rozporu zákonné úpravy se závazky vyplývajícími z členství České republiky v Evropské unii a národní Parlament zůstal i po odsuzujícím rozsudku Soudního dvora EU nečinný, má takto vláda legislativní nástroj, jak zahájit proces derogace před Ústavním soudem. V rámci respektování principu subsidiarity by však měl na závadný stav nejprve reagovat zákonodárce a derogační pravomoc Ústavního soudu by měla ponechána jako *ultima ratio* po selhání všech ostatních nápravných možností. Ústavní soud ostatně nemá povinnost návrhu vyhovět, ani není – na rozdíl od řízení o návrhu na obnovu řízení – výslovně vázán právním názorem mezinárodního soudu.

4. Je judikatura Ústavního soudu ovlivněna praxí evropských soudních organizací?

Ano, judikatura Evropského soudu pro lidská práva i Soudního dvora EU ovlivňuje rozhodovací činnost Ústavního soudu. V podrobnostech rozdělíme výklad na dvě části:

4.1. Vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva¹

Obecně lze konstatovat, že vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva byl a je nesporně významný, protože Úmluva tvoří referenční kritérium prozkoumávaných národních individuálních aktů, tak národních aktů normativních. Zejména v počátcích ústavního

¹Sestaveno s využitím POSPÍŠIL, I. Vliv Úmluvy a její aplikace EPLP na judikaturu Ústavního soudu; in Bobek, M., Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J. (eds). Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku. Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2013, 288 s.

soudnictví byla štrasburská judikatura cennou inspirací pro interpretaci některých stěžejních institutů. Jedná se např. o:

- koncept legitimního očekávání
- prosazení koncepce pozitivních závazků státu v oblasti základních práv
- recepce kritérií posuzování nestrannosti soudce
- využití výhrad zákona vymezených v Úmluvě, zejména těch práv, u nichž v domácí Listině výslovná výhrada zcela chybí.

Oproti tomu existují i oblasti, kdy byl Ústavní soud ovlivněn kritikou Evropského soudu pro lidská práva, respektive kdy na tuto kritiku musel reagovat změnou své judikatury. Problematické je především to, že ESLP nahlíží na ústavní soudy jako na obecné soudy, tedy procesně plně podřízené čl. 6 Úmluvy (srov. Rozsudek velkého senátu, 16. 9. 1996, č. 20024/92 Süssman proti SRN), zatímco ústavní soudy se cítí být (z hlediska svého poslání, hodnotového a referenčního rámce) blíže ESLP nežli obecným soudům. Dogmatické lpění na rigidním dodržování čl. 6 i v řízení před ústavními soudy může paradoxně snížit národní standard ochrany základních práv a svobod. Uveďme dva příklady:

- Kontradiktornost řízení a rovnost zbraní. Už od rozsudku ve věci Milatová proti ČR (Rozsudek ze dne 21. 6. 2005, č. 61811/00) je známo stanovisko ESLP, že je povinností Ústavního soudu zasílat vyjádření účastníků k replice stěžovateli. Ústavní soud tak sice již činí, přesto lze mít pochybnosti o tom, zda je řízení před Ústavním soudem ve svém principu skutečně sporné.
- Ústavní soud jako vazební soud. V rozsudku ze dne 27. 9. 2007, č. 18642/04 Smatana proti ČR konstatoval ESLP, že řízení o ústavních stížnostech (směřujících proti rozhodnutím ve věcech vazebních) spadá pod pojem řízení o zákonnosti zbavení svobody ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy. To je však problematické z řady důvodů. Jednak Ústavní soud není oprávněn naříditi propuštění z vazby (může jen zrušit rozhodnutí vazebního soudu), dále není oprávněn rozhodovat o zákonnosti vazby, ale jen o možném zásahu do základních práv a nadto je soudní ochrana ve vazebních věcech poskytována již obecnými soudy. I přesto nyní eviduje a vyřizuje Ústavní soud „vazební“ stížnosti co možná nejrychleji a s přihlédnutím k právnímu názoru ESLP.

4.2 Vliv judikatury Soudního dvora EU

Jak bylo naznačeno v předcházející kapitole, vztah Ústavního soudu k Soudnímu dvoru EU není a nemůže být subordinovaný, jakkoliv Ústavní soud respektuje a podporuje eurokonformní výklad sporných otázek. V již citovaném nálezu Ústavního soudu Cukerné kvóty III, který je stále ještě vlajkovou lodí přístupu k evropskému právu a Soudnímu dvoru EU, bylo vymezeno, že rozsah a podmínky přímého účinku evropského práva na národní úrovni jsou autonomní a vstupují na ni prostřednictvím čl. 10a Ústavy. Jejich hodnocení je však ponecháno na Soudním dvoru EU, jakožto exkluzivní autoritě pro tento účel vytvořené. Ústavní soud zastává stanovisko, že evropské právo nemůže být jeho kritériem přezkumu ústavnosti vnitrostátního práva, a tedy že ani neprostupuje do materie ústavního práva, kterým by se musel Ústavní soud řídit.

Podle názoru Ústavního soudu jsou národní ústavní pořádek a evropské právo dvěma různými systémy a dvěma referenčními kritérii, z nichž každé je autonomně užíváno jiným orgánem. Působnosti Soudního dvora EU a Ústavního soudu se tak neprolínají, jakkoliv si Ústavní soud (veden německou doktrínou Solange) vymínil pravomoc zasáhnout, pokud by Evropská unie vybočilaz pravomocí, které na ni Česká republika přenesla (jednání ultra vires) anebo zasáhla do materiálního ohniska Ústavy (dle názoru Ústavního soudu nemůže být výkon podstatných náležitostí demokratického právního státu přenesen na Evropskou unii, protože leží mimo

pravomoc ústavodárce – viz též nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS. 27/09 ze dne 10. 9. 2009).

S tím souvisí i skutečnost, že ačkoliv Ústavní soud sankcionuje derogaci obecné soudy, pokud v pochybnostech nepoloží předběžnou otázku Soudnímu dvoru, sám předběžnou otázku nepoložil. Ústavní soud však současně ctí nutnost posoudit soulad sporného ustanovení s evropským právem, jakkoliv to dle své doktríny nemůže učinit přímo a sám. Pokud tedy obecný soud předběžnou otázku nepoložil a Ústavní soud při následném přezkumu nevidí důvod pro její položení, konstatuje ve shodě s obecným soudem naplnění podmínek doktríny *acteclair* (srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2738/07 ze dne 24. 7. 2008, nebo usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2553/07 ze dne 15. 2. 2010). V těchto případech ale Ústavní soud nepovažuje za nutné vyložit, zda je soudem ve smyslu čl. 267 SFEU. Pokud obecný soud předběžnou otázku nepředložil, ale podle mínění Ústavního soudu jí předložit měl, pak napadené rozhodnutí obecného soudu zruší s tím, aby předběžnou otázku položil, resp. řádně zdůvodnil její nepředložení. Derogační důvod však neleží v konfliktu s evropským právem, ale v rozporu rozhodnutí s článkem 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, tj. s právem na zákonného soudce (viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1009/08 ze dne 8.1. 2009).

Lze proto uzavřít, že judikatura Soudního dvora EU má pro aplikační praxi Ústavního soudu jen limitovaný význam, který souvisí se vzájemnou nespojitostí obou soudních systémů.

5. Odkazuje se Ústavní soud pravidelně na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora EU? Jaké jsou nejvýznamnější příklady?

5.1 Odkazy na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva

Odkazy na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva představují – kromě odkazů na svoji vlastní judikaturu – vůbec nejčastější a nerozšířenější formu citace v rozhodovací praxi Ústavního soudu. Evropský soud pro lidská práva je určitým způsobem zmíněn ve více než 3.000 rozhodnutích Ústavního soudu, z nichž téměř 600 pracuje s podrobnějšími referencemi na jeho bohatou judikaturu. Z takového množství odkazů je těžké selektovat jen některé, zvláště proto, že Ústavní soud jednak aplikuje rozsudky ESLP, v nichž byla Česká republika odsouzena za porušení Úmluvy, ale odvolává se také na rozsudky, v nichž byl účastníkem řízení jiný členský stát, ale které přinesly bližší výklad některých ustanovení Úmluvy.

Budou tak připomenuty jen některé stěžejní nálezy Ústavního soudu, kdy byla judikatura ESLP použita jako referenční kritérium pro přezkum ústavnosti zákona:

- Nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/99 ze dne 27. 6. 2001, který se týkal požadavku plné jurisdikce při přezkumu správních rozhodnutí. Ústavní soud svým nálezem zrušil celou část pátou Občanského soudního řádu. Uvedl, že stávající úprava správního soudnictví vykazuje závažné ústavněprávní deficity. Především nejsou některé aktivity veřejné správy, stejně jako její případná nečinnost, pod kontrolou soudní moci vůbec. Dále pak ne každý, kdo může být ve svých právech dotčen správním rozhodnutím, má právo obrátit se na soud. Pokud pak i takové právo má, není stranou v plnohodnotném fair procesu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ač by tomu tak v řadě věcí býti mělo. Vydané soudní rozhodnutí je pak konečné a (s výjimkou ústavní stížnosti) nereformovatelné, což vede k nejednotné judikatuře, jakož i k nerovnému postavení správního úřadu, tedy ke stavu rozpornému s požadavky právního státu. Konečnost některých rozhodnutí (zastavení řízení) pak může vést i k odmítnutí spravedlnosti, uzavřel Ústavní soud. Ve svém apelu na

zákonodárce uvedl, že je nyní jeho povinností, aby zajistil plnou soudní kontrolu ve všech oblastech, které jsou bohatou judikaturou ESLP považovány ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy za "občanská práva či závazky", resp. jsou řazena pod pojem "jakékoli trestní obvinění".

- Nález Ústavního soudu sp. zn.Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005, jímž zrušil ustanovení Trestního zákoníku proto, že podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy je nutné slyšení obviněného soudem předtím, než je rozhodováno o jeho stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby. Svoji argumentaci podepřel i mohutnou analýzou a citací judikatury ESLP (např. Assenov a další proti Bulharsku, 1998; Sancher-Reisse proti Švýcarsku, 1986; Kampanis proti Řecku, 1995; Nikolovová proti Bulharsku, 1999, Niedbalaproti Polsku, 2000, Garcia Alva proti Německu, 2001 a řada dalších)
- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 3/09 ze dne 8. června 2010, kterým zrušil část ustanovení Trestního řádu, která umožňovala prohlídku jiných prostor toliko na základě příkazu státního zástupce nebo policejního orgánu. S argumentem, že autonomní naplňování soukromého života a pracovní či zájmové aktivity spolu úzce souvisejí, odmítl Ústavní soud ostré prostorové oddělení soukromí v místech užívaných k bydlení od soukromí vytvářeném v místech a prostředí, sloužících k pracovní či podnikatelské činnosti anebo k uspokojování vlastních potřeb či zájmových aktivit. To demonstroval na přístupu ESLP, který pod právo na respektování obydlí podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy zahrnuje i požadavek respektu k soukromí sídla společnosti, poboček či provozoven právnických osob (rozhodnutí ze dne 16. 4. 2002 Sociétés Colas Est. proti Francii), kancelářské prostory (rozhodnutí ze dne 25. 2. 1993 Crémieux proti Francii či rozhodnutí ze dne 25. 2. 1993 Mialhe proti Francii) nebo prostory advokátních kanceláří (srov. rozhodnutí ze dne 12. 12. 1992 ve věci Niemietz proti Německu).
- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. května 2013, jímž Ústavní soud rozhodl, že právní úprava církevních restitucí (náhrad za majetek církví zabavený po nástupu komunismu) je v souladu s ústavním pořádkem. Pro účely tohoto řízení několikrát citoval judikaturu ESLP, ve shodě s níž dovodil úlohu státu jako neutrálního a nestranného správce různých náboženství, vyznání a přesvědčení a konstatoval, že jeho úloha spočívá v udržení veřejného pořádku, náboženské harmonie a tolerance v demokratické společnosti (citován rozsudek Manoussakis a další proti Řecku, 1996; rozsudek velkého senátu Hasan a Chaush proti Bulharsku, č. 30985/96, 2000, nebo rozsudek velkého senátu RefahPartisi (Strana prosperity) a další proti Turecku, 2003).

5.2. Odkazy na judikaturu Soudního dvora EU

Jak již bylo na více místech tohoto dotazníku naznačeno, evropské právo není referenčním kritériem posuzování ústavnosti vnitrostátního předpisu. Ústavní soud dle své vlastní judikatury není kompetentní přezkoumávat soulad vnitrostátního předpisu s komunitárním právem, a proto je interakce mezi oběma institucemi omezena a množství citací judikatury SD EU taktéž. Ačkoliv lze v nálezech Ústavního soudu dohledat několik desítek odkazů na SD EU a jeho judikaturu (respektive Evropský soudní dvůr), tyto odkazy nejsou součástí hodnotícího procesu, ale jsou součástí narativní části nebo součástí širší komparace v rámci zkoumaného právního vztahu nebo institutu. Např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 43/05 ze dne 2. prosince 2008, týkajícího se soudního přezkumu podmínek pro provedení zápisu do obchodního rejstříku, Ústavní soud připomněl, že ESD nepovažuje zápis do obchodního rejstříku stejně jako vklad do katastru nemovitostí za rozhodnutí řešící sporné otázky před nezávislým soudem, ale zápis považuje za rozhodnutí správní, které není ukončeno

rozhodnutím, jež má charakter soudního rozhodnutí (citováno mj. rozhodnutí Doris Salzman, C-178/99).

Přesto považujeme za správné, aby zde byly uvedeny klíčové nálezy Ústavního soudu, jimiž vymezil svůj přístup k evropskému právu a Soudnímu dvoru EU:

- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. října 2001 (kvóty na mléko). Ještě před přístupem k Evropské unii Ústavní soud judikoval, že pro něj právo EU a zejména jeho zásady, jak je excerpuje Evropský soudní dvůr, není irelevantní:

„Primární komunitární právo tedy není Ústavnímu soudu cizí, ale prozařuje - zejména v podobě obecných zásad právních evropského práva - v široké míře do jeho vlastní rozhodovací činnosti.“

- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 ze dne 8. března 2006 (Cukerné kvóty III). Jednalo se o první nález, jímž se Ústavní soud mohl vymezit vůči stěžejním principům evropského práva, jako je přímý účinek a přednost komunitárního práva, a to z pozice vrcholného orgánu soudní moci (nyní již členského) státu EU. Propůjčení pravomocí pak definoval podmíněné, přičemž delegaci pravomocí rozdělil na rovinu formální a materiální. V rámci první roviny odkázal na mocenské atributy státní svrchovanosti, za rovinu materiální rovinu pak označil podstatné náležitosti demokratického právního státu.

„ČR propůjčila ... pravomoci orgánům ES. Toto propůjčení části pravomocí je ovšem podle Ústavního soudu propůjčením podmíněným, neboť originálním nositelem suverenity a z ní vyplývajících pravomocí nadále zůstala ČR, jejíž suverenitu konstituuje nadále čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR. ... [D]elegace části pravomocí vnitrostátních orgánů může trvat potud, pokud tyto pravomoci jsou orgány ES vykonávány způsobem slučitelným s uchováním základů státní suverenity ČR a způsobem, jenž neohrožuje samotnou podstatu materiálního právního státu. Přitom platí, že k ochraně ústavnosti je povolán Ústavní soud (čl. 83 Ústavy ČR). Podstatné náležitosti demokratického právního státu, ty podle čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR leží dokonce i mimo dispozice samotného ústavodárce.“

Bezprostřední použitelnost ve vnitrostátním právu a přednostní aplikace nařízení vyplývá z vlastní dogmatiky komunitárního práva, tak jak byla v minulosti podána v judikatuře ESD. Pokud členství v ES s sebou nese určité omezení pravomocí vnitrostátních orgánů ve prospěch komunitárních orgánů, musí být nutně jedním z projevů takového omezení i omezení volnosti členských států určovat vnitrostátní účinky komunitárního práva. ...

Ústavní soud je toho názoru, že – pokud jde o působení komunitárního práva ve vnitrostátním právu – je třeba přijmout takový přístup, který by nekonzervoval účinky komunitárního práva ve vnitrostátním právním řádu. Takový přístup by totiž neodpovídal tomu, že samotná dogmatika účinků, které komunitární akty vyvolávají ve vnitrostátním právu, prošla a prochází dynamickým vývojem. Toto pojetí také nejlépe zajišťuje to, co bylo uvedeno shora, totiž podmíněnost přenosu části pravomocí.“

- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. května 2006 (Evropský zatýkácí rozkaz). Ústavní soud zde odmítl uznat doktrínu Soudního dvora EU, pokud by

znamenal absolutní přednost komunitárního práva, a to mimo jiné pro rozpor s materiálním jádrem Ústavy:

„Ústavní princip výkladu domácího práva souladně se závazky České republiky vyplývajících z jejího členství v Evropské unii je omezen možným významem ústavního textu. Článek 1 odst. 2 Ústavy tedy není ustanovením způsobilým libovolně měnit význam jakéhokoliv jiného výslovného ústavního ustanovení. Pokud domácí metodologie výkladu ústavního práva neumožňuje vyložit příslušnou normu souladně s evropským právem, je pouze na ústavodárci změnit ústavu. Tuto pravomoc může ovšem ústavodárce vykonávat jen za podmínky zachování podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy), jež nejsou v dispozici ústavodárce, protože pravomoc měnit tyto náležitosti nelze přenést ani smlouvou podle čl. 10a Ústavy.“

Současně ale svůj postoj zahrnul do širšího rámce, který hodnotí kvalitativní standard ochrany práv v EU jako důsledek dynamického proměňování mezinárodního společenství; současně však jako standard dostatečný a nezavádající důvodu k zásahu Ústavního soudu:

„Jsou-li čeští občané poživateli výhod, spojených se statutem občanství EU, je v tomto kontextu přirozené, že s těmito výhodami je nutno akceptovat též jistou míru odpovědnosti. Vyšetřování a potírání trestné činnosti, k níž dochází v evropském prostoru, není možno úspěšně realizovat v rámci jednotlivého členského státu, ale vyžaduje širokou mezinárodní spolupráci. Výsledkem této spolupráce je nahrazení dřívějších procedur vydávání osob podezřelých z trestných činů novými efektivnějšími mechanismy, reflektujícími realie 21. století. Současný standard ochrany základních práv uvnitř Evropské unie nezavádá, podle Ústavního soudu, žádné příčiny se domnívat, že tento standard ochrany základních práv, skrze uplatňování principů z nich plynoucích, má nižší kvalitu než ochrana poskytovaná v ČR.“

- Nález sp. zn. Pl. ÚS 36/05 ze dne 16. ledna 2007 (Léková vyhláška). V tomto řízení se jednalo o rozhodnutí vztahující k systému úhrad léčiv ve světle principu práva na spravedlivý proces. Jakkoliv se nejednalo o rozvinutí doktríny vztahu Ústavního soudu a Soudního dvora, dovedl Ústavní soud na základě judikatury Soudního dvora ve věcech C-229/00, Komise proti Finsku (2003), ESD I-5727 a C-424/99, a Komise proti Rakousku, (2001) ESD I-9285; že se v posuzovaném případě rovněž jedná o zásah do práva na spravedlivý proces.

Způsob, „jak Evropský soudní dvůr vykládá principy odpovídající základním právům a svobodám, nemůže zůstat bez odezvy při výkladu vnitrostátního práva a jeho souladu s ústavně zaručenými právy. Listina v čl. 1 přiznává základním právům zvláštní ochranu. Jestliže tedy tento soud dovedl, že rozhodováním o zařazení léčivých přípravků do seznamu léčiv hrazených z prostředků veřejného zdravotního pojištění dochází k zásahu do práv jejich výrobců a distributorů, a proto je třeba důsledně dbát na dodržování principů fair procesu, pak musí Ústavní soud k této argumentaci při výkladu čl. 36 odst. 1, resp. 2 Listiny přihlédnout.“

- Nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. listopadu 2008 a Pl. ÚS 29/09 ze dne 3. listopadu 2009 (Lisabonská smlouva I.a II.). Ústavní soud v těchto řízeních posuzoval soulad Lisabonské smlouvy s ústavním pořádkem České republiky (poprvé na návrh

Senátu Parlamentu České republiky, podruhé na návrh skupiny senátorů), a to ještě před její ratifikací. V obou případech dospěl k jednomyslnému závěru, že zkoumaná mezinárodní smlouva není v rozporu s ústavním pořádkem. Přestože Ústavní soud vzal za svůj koncept sdílené suverenity (pooledsovereignty) a podtrhl dobrovolnost integrace a její pozitiva, přesto si vymínil „poslední slovo“ při kontrole ústavnosti a dodržování kompetencí orgánů EU. Držel se tedy svého stanovisko z nálezu Cukerné kvóty III, působnost Ústavního soudu jako prostředku kontroly ultima ratio trvá, že přenos kompetencí není věčný a nezměnitelný a že ústavní pořádek a evropské právo jsou dva různé právní systémy:

„Z pohledu našeho ústavního práva zůstává Ústava (a český ústavní pořádek vůbec) základním zákonem státu; pokud jde o český právní řád a o evropské právo, jedná se o relativně samostatné a autonomní systémy. Ústavní soud zůstává vrcholným ochráncem české ústavnosti, a to i proti eventuálním excesům unijních orgánů a evropského práva, což také jasně odpovídá na zpochybňovanou otázku suverenity České republiky; ... Pokud by totiž evropské orgány vykládaly nebo rozvíjely právo EU takovým způsobem, který by ohrožoval základy materiálně chápané ústavnosti a podstatné náležitosti demokratického právního státu, které jsou v souladu s Ústavou České republiky chápány jako nedotknutelné (čl. 9 odst. 2 Ústavy), potom by takové právní akty nemohly být v České republice závazné. V souladu s tím hodlá český Ústavní soud přezkoumávat jako ultima ratio i to, zda se právní akty evropských orgánů drží v mezích pravomocí, které jim byly poskytnuty.“. (Pl. ÚS 19/08)

6. Existují příklady rozdílu v rozhodnutích, přijatých Ústavním soudem a evropskými soudy?

Mezi rozhodnutími oběma evropskými soudy a rozhodováním Ústavního soudu není mnoho třecích ploch ani rozdílů. Evropské soudy totiž nejsou v nadřazeném či hierarchickém postavení vůči Ústavnímu soudu a svými rozhodnutími zavazují státy, jakožto vysoké strany smluv, nikoliv přímo pro orgán národní ochrany ústavnosti. To platí i při vysoké míře respektu k autoritě obou soudů, a nijak to neovlivňuje skutečnost, že výklad evropského práva nebo Úmluvy provedený oběma soudy je Ústavním soudem považován za přílehlavější tomu, jak by si Úmluvu nebo evropské právo mohl vykládat sám Ústavní soud.

6.1 Divergence vzhledem k judikatuře ESLP

Ve vztahu k Evropskému soudu pro lidská práva platí, že Ústavní soud plně respektuje judikaturu ESLP a jeho výkladu Listiny, jakkoliv může mít někdy i za to, že štrasburské řešení není plně kompatibilní s podmínkami České republiky. Ostatně i zákon o Ústavním soudu, který je pro rozhodování závazný, zavazuje Ústavní soud respektovat právní názor mezinárodního soudu, a to v řízení následujícím po povolení obnově řízení ve věci, v níž mezinárodní soud shledal, že zásahem orgánu veřejné moci bylo v rozporu s mezinárodní smlouvou porušeno lidské právo nebo základní svoboda.

Na rozdíl od zákonodárce však Ústavní nemůže vytvářet právo, tedy reagovat na nedostatečnosti, mezery či nedostatky v právním řádu přímou tvorbou právních norem souladných s právním názorem ESLP. Je-li jedinou jeho pravomocí kasace v individuálních stížnostních věcech a derogace při kontrole norem, pak je nutné vidět, že aplikace rozsudků ESLP leží především na moci zákonodárné a výkonné. I přesto Ústavní soud, alespoň prostřednictvím své judikatury, aktivně implementuje právní názory ESLP, čímž normuje i navazující judikaturu obecných soudů.

Ústavní soud tak například po rozsudku Kohlhofer a Minarik proti České republice (stížnosti č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05) začal aktivně poukazovat na to, že je nutné chránit menšinové akcionáře ve světle štrasburské judikatury (viz též nálezy sp. zn. I. ÚS 1768/09, III. ÚS 2671/09 nebo derogační nálezy sp. zn. Pl. ÚS 14/10). Obdobně lze poukázat na právo obviněného být slyšen, kdy Ústavní soud zpřísnil svými nálezy sp. zn. ÚS 573/02 a především Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. března 2005 povinnosti obecných soudů k slyšení obviněného v řízení o vazbě, a to i s ohledem na judikaturu ESLP, avšak právě ESLP poté ve věci Husák proti ČR (rozsudek ze dne 4. prosince 2008, č. 19970/04) rozhodl, že slyšení obviněného se má dít v periodických intervalech (ne kratších dvou měsíců). Obviněný přitom má právo žádat o propuštění z vazby (i.e. být slyšen) po uplynutí 30 dnů od právní moci posledního rozhodnutí, kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby, tedy ještě častěji.

6.2 Divergence vzhledem k judikatuře Soudního dvora EU

S ohledem na skutečnost, že Ústavní soud České republiky nepřijal ve své judikatuře bezvýhradnou aplikační přednost evropského práva a necítí se být ani tím národním orgánem, který by měl pokládat Soudnímu dvoru Evropské unie předběžné otázky, je oblast pro kolizi judikatury obou soudů poměrně zřetelně vymezena.

Judikatura Ústavního soudu se dostala do kolize s judikaturou Soudního dvora Evropské unie v otázce tzv. Slovenských důchodů. V důsledku rozdělení Československa v roce 1993 docházelo k situaci, kdy Čeští občané byli příjemci důchodu ze Slovenska, a to třeba jen proto, že organizační složka jejich zaměstnavatele tam měla formální sídlo. Důchod vyplácený Slovenskem však byl nižší, než český důchod u srovnatelné profese. Judikatura Ústavního soudu proto dovedla povinnost vyplácet k starobnímu důchodu tzv. vyrovnávací příspěvek do výše, jaký by osoba pobírala, pokud by se všechny doby odpracované na území bývalé československé federace posuzovaly podle českých právních předpisů a v českém důchodovém systému. Této problematice se na základě předběžné otázky vznesené v jiném řízení Nejvyšším správním soudem věnoval Soudní dvůr EU, a to ve svém rozsudku C-399/09 ze dne 22. 6. 2011, *Landtová* proti ČR. Ten dospěl k závěru, že judikatura Ústavního soudu ve věci slovenských důchodů se sice příčí zásadě zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, avšak je akceptovatelná tehdy, pokud by se stejné pravidlo výplaty vyrovnávacího příspěvku vztahovalo nejen na české státní příslušníky, ale též na migrující občany ostatních členských států EU. V návaznosti na tento rozsudek zákonodárce zakázal výplaty jakéhokoliv vyrovnání či dorovnání za doby důchodového zabezpečení získané před 1. 1. 1993 podle československých právních předpisů, které se považují podle Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení za doby důchodového zabezpečení Slovenské republiky.

Ústavní soud na rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci *Landtová* zareagoval svým nálezem sp. zn. Pl. ÚS 5/12 ze dne 31. ledna 2012. Jeho podstatou byla ústavní stížnost občana ČR, který byl v minulosti strojvůdcem Československých drah s místem výkonu práce na Slovensku. Česká správa sociálního zabezpečení ale stěžovateli přiznala starobní důchod ve výši, odpovídající odpracované době na území ČR, avšak nezohlednila výklad Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení ze dne 29. října 1992, provedený v minulosti Ústavním soudem s ohledem na princip rovnosti občanů. Ústavní soud v předmětném nálezu zrekapituloval doktrínu vztahu mezi domácím a evropským právem, a akcentoval tezi, že ústavní soudy zůstávají i v podmínkách EU vrcholnými ochránci ústavnosti, a to případně i proti eventuálním excesům ze strany unijních

orgánů. V tomto směru dospěl Ústavní soud k závěru, že evropské nařízení regulující koordinaci důchodových systémů mezi členskými státy nelze vztahovat na zcela specifickou situaci rozpadu československé federace a důsledků z toho plynoucích, zejména s ohledem na to, že dobu zaměstnání pro zaměstnavatele se sídlem na území dnešní Slovenské republiky nelze zpětně považovat za dobu zaměstnání v cizině, nota bene když sociální zabezpečení po celou dobu existence federace spadalo do federální působnosti. Ústavní soud proto vyjádřil přesvědčení, že vztahy sociálního zabezpečení a nároky z nich plynoucí neobsahují v případě tzv. slovenských důchodů cizí prvek, který je však podmínkou aplikace koordinačního nařízení. Problematika tzv. „slovenských důvodů“ není srovnatelná s posouzením nároků ze sociálního zabezpečení s ohledem na zápočet dob získaných v různých státech, nýbrž jde o problematiku důsledků rozdělení federace a rozdělení nákladů na sociální zabezpečení mezi nástupnické státy.

Ústavní soud dovedl, že ze strany Soudního dvora Evropské unie došlo k přehlédnutí těchto skutečností, které by jinak musely vést k závěru o nepoužitelnosti evropského práva na danou situaci:

„Pro uvedené nelze na nároky občanů České republiky plynoucí ze sociálního zabezpečení do doby 31. 12. 1992 vztáhnout evropské právo, tj. nařízení Rady (EHS) 1408/71 ze dne 14. června 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, a vycházejí z principu explicitně vysloveného Ústavním soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 18/09, nelze než v souvislosti s dopady rozsudku ESD ze dne 22. 6. 2011 č. C-399/09 na obdobné případy konstatovat, že v jeho případě došlo k excesu unijního orgánu, k situaci, v níž akt orgánu Evropské unie vybočil z pravomocí, které Česká republika podle čl. 10a Ústavy na Evropskou unii přenesla, k překročení rozsahu svěřených kompetencí, k postupu ultra vires.“

7. Berou jiné obecné soudy do úvahy judikaturu evropských soudů, a to proto, že ji do úvahy bere Ústavní soud?

Ústavní soud není v podmínkách České republiky orgánem, který by byl hierarchicky nadřazen jiným soudům a není ani součástí jejich struktury. Z úrovně své působnosti proto nemůže poskytnout zcela objektivní odpověď na to, jak obecné soudy užívají judikaturu evropských soudů a zda je to důsledkem rozhodovací činnosti Ústavního soudu.

Obrázek si lze učinit toliko z těch rozhodnutí obecných soudů, která jsou Ústavním soudem přezkoumávána při kontrole jejich ústavnosti. Z tohoto „vzorku“ lze subjektivně dovozovat, že zejména vyšší soudy často pracují s judikaturou obou soudů a v judikatuře Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu jsou odkazy na rozhodnutí ESLP a SD EU publikovány pravidelně.

Neexistuje však žádný dostupný důkaz pro tvrzení, že obecné soudy citují evropskou judikaturu neboť tak činí i Ústavní soud. Lze se oprávněně domnívat, že citace této judikatury jsou dané tím, že soudy musí při svém rozhodování aplikovat jak Úmluvu, tak také evropské právo. Oba evropské soudy pak jsou nejvyššími autoritami jejich výkladu, což dodává odůvodnění soudního rozhodnutí obecného soudu přesvědčivosti a argumentační síly.

Nad rámec uvedeného je vhodné dodat, že podle čl. 89 odst. 2 jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Pokud tedy např. Ústavní soud

dovodil, že určité jednání je v rozporu s právy garantovanými Úmluvou a svůj názor podložil i judikaturou ESLP, pak se jeho právním názorem musí obecné soudy řídit. Mohou se jím však řídit i bez výslovného odkazu na předmětný nález, anebo mohou citovat jen nález a nikoliv v něm obsaženou judikaturu ESLP (případně i naopak).

8. Existují případy rozhodnutí evropských soudů, které byly ovlivněny judikaturou národních ústavních soudů?

Ústavnímu soudu České republiky není známo, že by Soudní dvůr Evropské unie nebo Evropský soud pro lidská práva citoval judikaturu Ústavního soudu České republiky na podporu své argumentace nebo jako inspiraci pro své rozhodnutí. Přestože Ústavní soud v rozhodnutích bývá zmíněn, týká se to narativní části rozhodnutí, respektive popisu vývoje kauzy na národní úrovni.

To ovšem neznamená, že by Ústavní soud nebyl vůbec angažován v řízení před oběma evropskými soudy. Na žádost vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva (častěji) nebo na žádost vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie zpracovává Analytický odbor Ústavního soudu odpověď na otázky, které byly některým ze soudů položeny vládě České republiky a mají souvislost s působností Ústavního soudu nebo se předmět řízení týká jím rozhodnuté věci.

II. INTERAKCE MEZI ÚSTAVNÍMI SOUDY

1. Odkazuje se Ústavní soud ve svých rozhodnutích na judikaturu jiných evropských anebo mimoevropských ústavních soudů?

Kromě nejčastějších odkazů na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (a v menší míře na judikaturu Soudního dvora Evropské unie) se Ústavní soud České republiky často odkazuje na rozhodnutí, ideová východiska nebo metodologii jiných evropských ústavních soudů. V současném kontinentálním právním systému sice není myslitelná precedenční závaznost mezi dílčími rozhodnutími ústavních soudů suverénních států, avšak ochrana ústavnosti a základních lidských práv a prostředky této ochrany svěřené ústavnímu soudnictví vedou často k myšlenkovému průniku v rámci činnosti různých evropských ústavních soudů. Usoudí-li některý ústavní soud, že metodologie, interpretace či hodnocení provedené v podobné otázce jiným ústavním soudem může být aplikovatelné i na jím projednávanou věc, mohl a měl by se na takové rozhodnutí odvolat. Jednak tím posílí přesvědčivost vlastní argumentace a dále poskytne národnímu ústavnímu soudnictví dynamiku a prostor pro nové úhly pohledu.

Referenčním kritériem pro odkaz na judikaturu zahraničního ústavního soudu je kauzální souvislost projednávaných věcí, respektive aplikovatelnost postupů či metod, které zahraniční ústavní soud použil. Důvodem pro citaci zahraniční ústavní judikatury však nemusí být jen přímá souvislost předmětů obou řízení, ale i dílčí interpretace některých ústavních institutů a procesů. V rozhodnutí Ústavního soudu České republiky ve věci návrhu na zrušení zákona o zdanění elektřiny z fotovoltaických elektráren (sp. zn. Pl. ÚS 17/11) bylo například citováno rozhodnutí Ústavního soudu Rakouska:

„Rakouský ústavní soud (Verfassungsgerichtshof - VfGH) ve svém rozhodnutí sp. zn. G 6/11-6 z 16. 6. 2011 VfGH zamítl návrh na vyslovení protiústavnosti právní úpravy, která snižovala věkovou hranici pro nárok na rodinné příspěvky z 26 let na 24 let pro nezaopatřené děti (s některými daňovými implikacemi). VfGH dospěl k závěru, že v tomto směru je zákonodárci dáno široké pole úvahy a v návaznosti na svou dřívější judikaturu uvedl, že prostá důvěra v to, že současný právní stav nedoznává změny, nepožívá ústavně právní ochrany.“

Jen pro ilustraci pak lze uvést dva další příklady (z mnoha jiných citací zahraničních ústavních soudů). Ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/08 ze dne 12. 7. 2011, ve věci retroaktivity při stanovení daňové povinnosti, Ústavní soud použil judikaturu Spolkového Ústavního soudu SRN:

„Ve věci jde o přijetí právní úpravy v průběhu zdaňovacího období a její aplikaci na totéž zdaňovací období. V takovém případě však charakter retroaktivního působení není jednoznačný; s komparativním poukazem na judikaturu Spolkového ústavního soudu [např. rozhodnutí ze dne 19. 12. 1961, BVerfGE sv. 13, s. 261; ze dne 14. 5. 1986, sp. zn. 2 BvL 2/83, BVerfGE sv. 72, s. 200] takový postup Ústavní soud bez dalšího nehodnotí jako retroaktivitu pravou.“

Při rozhodování o ústavnosti zmrazení platů soudců (náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/11 ze dne 3. května 2012) využil Ústavní soud judikatury svého polského protějšku:

„Z judikatury Ústavního soudu, jakož i z její komparace s judikaturou evropských ústavních soudů (viz zejména rozhodnutí Ústavního soudu Polské republiky sp. zn. P 1/94 ze dne 8. listopadu 1994, K 13/94 ze dne 14. března 1995, P 1/95 ze dne 11. září 1995, P 8/00 ze dne 4.

října 2000, K 12/03 ze dne 18. února 2004), k otázce ústavnosti platových restrikcí vůči soudcům plynou tyto základní zobecňující teze ...“.

Absolutní většina zahraniční judikatury citované Ústavním soudem České republiky se týká evropských ústavních soudů. Z mimoevropských soudů bývá citován snad jen Nejvyšší soud USA, který – navzdory svému označení – plní také úlohu ochrany ústavnosti a lze jej do jisté míry považovat za člena širší rodiny světových ústavních soudů. Tento soud byl citován například v souvislosti s vyšší mírou přípustné kritiky u veřejných osobností (nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 823/11 ze dne 6. března 2012).

„Osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj. musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané. Na tomto principu je postavena i judikatura Evropského soudu pro lidská práva [podrobně např. ve věci *Lingens proti Rakousku* (1986)], či i judikatura Nejvyššího soudu USA [srov. např. *New York Times Co. v. Sullivan* 376 U.S. 254 (1964) a *Gertz v. Robert Welch, Inc.* 418 U.S. 323 (1974)].“.

2. Pokud ano, směřuje Ústavní soud primárně své odkazy na judikaturu ze stejné jazykové oblasti?

V souladu s ustanovením § 33 odst. 1 zákona o Ústavním soudu se v řízení před Ústavním soudem užívá českého jazyka. Účastník řízení, svědek nebo znalec může před Ústavním soudem hovořit rovněž slovensky (se souhlasem ostatních účastníků), neboť se jedná o příbuzný a lingvisticky velmi podobný jazyk. Čeština patří do skupiny západoslovanských jazyků, a je – jak bylo uvedeno výše – nejvíce příbuzná se slovenštinou, poté polštinou a lužickou srbštinou.

Jazyková oblast se shodnými kořeny je proto vymežitelná Polskou republikou a Slovenskou republikou. Počet citací judikatury tamních ústavních soudů je však v celkové citační praxi Ústavního soudu České republiky menší než 10% a lze tedy uzavřít, že společná jazyková oblast není faktorem, který by jakkoliv determinoval frekvenci nebo výběr zdroje citací.

3. Ve kterých oborech práva (občanské právo, trestní právo, veřejné právo) se Ústavní soud odkazuje na judikaturu jiných evropských anebo mimoevropských ústavních soudů?

Pro účely zodpovězení této otázky zpracoval Ústavní soud rešerši své judikatury, jejímž vyjádřením je níže uvedená tabulka:

Obory	100%
Občanské právo (včetně obchodního a pracovního)	32%
Trestní právo	16%
Veřejné právo (správní, daňové, mezinárodní)	52%

Převládají proto odkazy v souvislosti s veřejným právem.

4. Měla rozhodnutí Ústavního soudu nějaký zřejmý vliv na judikaturu zahraničních ústavních soudů?

Ústavnímu soudu České republiky není známa konkrétní zpětná vazba v citacích nebo judikatuře zahraničních ústavních soudů. S ohledem na historickou a právní blízkost Ústavního soudu Slovenské republiky však je známo, že tento se na rozhodnutí Ústavního soudu České republiky odkazoval, a to např. ve svých nálezech: PL. ÚS 6/04-67, PL. ÚS 19/09, II. ÚS 398/08, I. ÚS 50/2010, nebo III. ÚS 302/05.

Za významné lze rovněž považovat to, že Spolkový ústavní soud v Karlsruhe odkázal při svém přezkumu tzv. Lisabonské smlouvy (BVerfG, 2 BvE 2/08 ze dne 30.6.2009) na nálezy Ústavního soudu České republiky v téže věci (nálezy Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. listopadu 2008).

5. Existují nějaké formy spolupráce, které překračují běžné seznámení se s rozhodnutími jiných soudů?

V podmínkách Ústavního soudu České republiky existují tři formy seznámení se s judikaturou zahraničních ústavních soudů, které jdou nad rámec individuální rešerše prováděné soudcem nebo jeho odborným týmem při rozhodování v konkrétní věci.

A) Spolupráce s Benátskou komisí Rady Evropy.

Díky Benátské komisi je možné získat přehled o judikatuře ostatních ústavních soudů, a to prostřednictvím pravidelně publikovaného Bulletinu (Bulletin on Constitutional Case-Law), který umožňuje výměnu informací o ústavněprávních problémech, které se mohou paralelně objevit v různých zemích a jsou řešeny judikaturou národních ústavních soudů.

Dále je to databáze CODICES, rovněž administrovaná Benátskou komisí, jejímž obsahem je jednak obsah všech dosud vydaných Bulletinů, ale také plná znění rozhodnutí Ústavních soudů a texty ústav. Díky pokročilému vyhledávacímu mechanismu a vícejazyčné struktuře se jedná o velmi efektivní nástroj pro vyhledávání a evaluaci zahraniční ústavněprávní judikatury.

V neposlední řadě se jedná o síť styčných pracovníků jednotlivých Ústavních soudů (liaison officers), kteří prostřednictvím aparátu Benátské komise mohou oslovovat zahraniční kolegy s žádostí o poskytnutí informace v konkrétní věci nebo problému. Tím lze rychle získat přehled o tom, které Ústavní soudy a jakým způsobem řešily určité ústavněprávní otázky, jež jsou v zemi žadatele o informaci právě předmětem rozhodování.

B) Činnost analytického odboru Ústavního soudu

Analytický odbor Ústavního soudu primárně poskytuje podporu rozhodovací činnosti soudců, a to i tím, že aktivně sleduje zahraniční databáze soudních rozhodnutí, provádí komparativní analýzy a ve spolupráci s konkrétním soudcem zajišťuje strukturální rešerše problematiky, včetně dostupné zahraniční judikatury.

C) Bilaterální vztahy

Významnou složkou seznamování se se zahraniční judikaturou jsou bilaterální jednání s představiteli zahraničních ústavních soudů, a to jak na úrovni odborných pracovníků, tak i na úrovni soudců. Při těchto bilaterálních jednáních je předem dohodnuto téma, nad nímž obě

strany mohou vést diskusi, včetně podrobností z vlastní judikatury, a to jak o materiálních, tak i procesních otázkách.

Nejintenzivnější spolupráce je z historických důvodů s Ústavním soudem Slovenské republiky, s nímž bilaterální jednání probíhají každý rok. Jejich obsahem je oboustranné předávání informací o nejdůležitějších nálezech, které byly v mezidobí přijaty, a vede se intenzivní srovnávací diskuse nad důvody, okolnostmi a ústavními východisky jednotlivých rozhodnutí.

III. INTERAKCE MEZI EVROPSKÝMI SOUDY V JUDIKATUŘE ÚSTAVNÍCH SOUDŮ

1) Mají odkazy na právo EU nebo odkazy na rozhodnutí Soudního dvora EU v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva vliv na judikaturu Ústavního soudu?

Ve vztahu k položené otázce lze obecně uvést, že jak právo EU tak judikatura Soudního dvora Evropské Unie (SDEU) jsou předmětem zájmu Ústavního soudu ČR v relevantních případech. Rovněž odkazy na právo EU nebo na rozhodnutí SDEU v judikatuře ESLP mají vliv na judikaturu Ústavního soudu ČR, pokud existuje odkaz v obdobné otázce, kterou řeší Ústavní soud. Je ovšem nutno upozornit, že četnost takových rozhodnutí ESLP není příliš vysoká. To lze dokumentovat tím, že v informačním systému ESLP HUDOC bylo nalezeno řádově kolem 20 odkazů na předmětné heslo Court of Justice of the European Union (např. *SusoMusa v. Malta*, rozsudek ze dne 23. 7. 2013, stížnost č. 42337/12, *Maktouf a Damjanovic v Bosna a Hercegovina*, rozsudek ze dne 18. 7.2013, stížnost č. 2312/08 a 34179/08, *Vronchenko v Estonsko*, rozsudek ze dne 18.7.2013, stížnost č. 59632/09, *Yildirim v Turecko*, rozsudek ze dne z 18. 12. 2012, stížnost č. 3111/10, *Michaud v Francie*, rozsudek ze dne 6. 12. 2012, stížnost č. 12323/11, *Nada v Švýcarsko*, rozsudek ze dne 12.9.2012, stížnost č. 10593/08, *Hristozov a ostatní v Bulharsko*, rozsudek ze dne 13. 11. 2012, stížnosti č. 47039/11 a 358/12, *Centro Europa 7 s.r.l. a Di Stefano v. Itálie*, rozsudek ze dne 7. 6. 2012, stížnost č. 38433/09, *Konstantin Markin v Rusko*, rozsudek ze dne 22. 3. 2012, stížnost č. 30078/06, *Herrmann v. Německo*, rozsudek ze dne 26. 6. 2012, stížnost č. 9300/07, *HirsiJamaa a další v Itálie*, rozsudek ze dne 23. 2. 2012, stížnost č. 27765/09, *von Hannover v Německo* č. 2, rozsudek ze dne 7.2.2012, stížnost č. 40660/08, *Axel Springer AG v Německo*, rozsudek ze dne 7.2.2012, stížnost č. 39954/08, *M. S. S. v Belgie a Řecko*, rozsudek ze dne 21.1.2011, stížnost č. 30696/09, *Ullens de Schooten a Rezabek v Belgie*, rozsudek ze dne 20.9.2011, stížnost č. 3989/07 a 3835/07, *Karoussiotis v Portugalsko*, rozsudek ze dne 1. 2. 2011, stížnost č. 23205/08, *Demir a Baykara v Turecko*, rozsudek ze dne 12.11.2008, stížnost č. 34503/97, *Maslow v Rakousko*, rozsudek ze dne 23.6.2008, stížnost č. 1638/03, *Vajnai v Maďarsko*, rozsudek ze dne z 8.7.2008, stížnost č. 33629/06).

Pokud budeme konkrétní, ve vztahu k zadané otázce lze v judikatuře Ústavního soudu ČR upozornit např. na odkaz na rozsudek *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, stížnosti č. 3989/07 and 38353/07, a to v nálezech Ústavního soudu ČR II. ÚS 1658/11a II. ÚS 2504/10 a II. ÚS 1658/11, případně v usneseních IV. ÚS 135/13 a IV. ÚS 2493/12. Zde se jednalo o otázku posouzení možného porušení práva na zákonného soudce jako důsledek porušení povinnosti soudu poslední instance položit předběžnou otázku. Ale potom nález **PI. ÚS 19/08** Lisabonská smlouva odkazoval na rozsudek *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku*, stížnost č. 45036/98).

Ve výše uvedeném nálezu **II. ÚS 1658/11 Porušení práva na zákonného soudce** (<http://nalus.usoud.cz/>) spatřoval stěžovatel porušení práva na zákonného soudce v tom, že Městský soud v Praze nepoložil Soudnímu dvoru Evropské unie (SDEU) předběžnou otázku podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie, ačkoli byl k tomu podle názoru stěžovatele povinen, neboť jeho rozhodnutí záviselo na výkladu práva Evropské unie a současně ve věci s ohledem na ustanovení vnitrostátního procesního práva (ust. § 202 odst. 2 o. s. ř.) rozhodoval jako soud poslední instance. Ačkoliv stěžovatel městský soud k položení předběžné otázky vyzval, tento se vůbec s návrhem stěžovatele na položení předběžné otázky ani s jeho tvrzením o významu existence porušení práva EU v předmětné věci nijak nevypořádal, což podle stěžovatele zakládá porušení jeho základního práva na spravedlivý

proces. Ústavní soud při posuzování stížnosti v odůvodnění použil mj. argumentaci odkazující na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v případě *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, z níž vyplynul závazek národních soudů odůvodnit jakékoliv rozhodnutí odmítající položit předběžnou otázku. Viz níže bod 18 nálezu II. ÚS 1685/11.

V nálezu **Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva** (viz anglická verze www.usoud.cz) použil Ústavní soud ČR odkaz na případ *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku* k dokumentování toho, že za současného stavu lze považovat evropské institucionální zajištění standardu ochrany lidských práv a základních svobod za kompatibilní se standardem zajišťovaným na základě ústavního pořádku České republiky. Ústavní soud ČR v tomto kontextu uvedl, že souhlasí s názorem vlády, že ani po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost nebude vztah mezi Evropským soudním dvorem a ústavními soudy členských států nějak zásadně hierarchizován; měl by nadále probíhat jako dialog rovnocenných partnerů, kteří se budou ve své činnosti respektovat a doplňovat, nikoli si vzájemně konkurovat.

Judikatura Ústavního soudu ČR k otázce 1.

Nález sp.zn. II. ÚS 1685/11

„18. Přestože položení předběžné otázky je věcí práva EU, za určitých okolností její nepoložení v rozporu s tímto právem může přivodit i porušení ústavně garantovaného práva na zákonného soudce. K předběžné otázce se nedávno (20. 9. 2011) vyslovil ve svém rozsudku i Evropský soud pro lidská práva (dále jen "ESLP") ve věci *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii* (stížnosti č. 3839/07 a 383353/07, jež uvedl, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Úmluva nezná právo na zákonného soudce jako speciální a samostatný aspekt práva na spravedlivý proces) uložil závazek národním soudům odůvodnit jakékoliv rozhodnutí odmítající položit předběžnou otázku. ESLP tak musí být vždy ujištěn, že jakékoliv odmítnutí, které přezkoumává, bylo doprovázeno takovým zdůvodněním.“

Nález sp.zn. Pl. ÚS 19/08 (Lisabonská smlouva I.)

197. ... Klíčová je v tomto směru nikoliv pouze formulace dotčeného práva, ale daleko spíše institucionální systém, který zajišťuje jeho ochranu. V tomto směru lze připomenout i nálezy Ústavního soudu ve věci lékové vyhlášky (nález sp. zn. Pl. ÚS 36/05, vyhlášen pod č. 57/2007 Sb.), kde Ústavní soud výslovně mj. uvedl, že to, jak Evropský soudní dvůr vykládá principy odpovídající základním právům a svobodám, nemůže zůstat bez odezvy při výkladu vnitrostátního práva a jeho souladu s ústavně zaručenými právy. Obdobně se v nedávné době vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva v případě *Bosphorus* (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku* č. 45036/98 ze dne 30. června 2005). Z těchto důvodů lze za současného stavu považovat evropské institucionální zajištění standardu ochrany lidských práv a základních svobod za kompatibilní se standardem zajišťovaným na základě ústavního pořádku České republiky. Lze ostatně souhlasit s názorem vlády, že ani po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost nebude vztah mezi Evropským soudním dvorem a ústavními soudy členských států nějak zásadně hierarchizován; měl by nadále probíhat jako dialog rovnocenných partnerů, kteří se budou ve své činnosti respektovat a doplňovat, nikoli si vzájemně konkurovat.

2) Jak ovlivňuje judikatura Ústavního soudu vztah mezi Evropským soudem pro lidská práva a Soudním dvorem EU?

Ačkoliv je odpověď na otázku, jak judikatura ústavních soudů ovlivňuje vztah mezi Evropským soudem pro lidská práva (ESLP) a SDEU spíše otázkou pro tyto instituce, lze předpokládat, že ESLP a SDEU sledují a berou v úvahu judikaturu ústavních soudů. To je dáno totožností chráněného zájmu, kterým je ochrana základních práv. Ačkoliv se nepochybně liší míra, ve které se ústavní soudy reflektují vztah ESLP a SDEU, jedná se o předmět jejich zájmu. Z judikatury Ústavního soudu ČR můžeme zjistit, že tato problematika je také předmětem zvýšeného zájmu Ústavního soudu ČR. Z nálezu **Pl. ÚS 19/08 Lisabonská smlouva** (viz anglická verze www.usoud.cz) je možné zjistit, jakým způsobem na vztah

Listiny základních práv EU (Listina) a Úmluvy o lidských právech a základních svobodách (Úmluva) nahlíží ústavní instituce v ČR a jak ji pojímá Ústavní soud ČR. Ústavní soud ve výše uvedeném nálezu problematiku podrobně analyzoval, pokud jde o účel zakotvení ochrany lidských práv na evropské úrovni, obsah této úpravy a vztah mezi Listinou a Úmluvou. Lze říci, že se nejednalo jen o posouzení souladu Listiny a úmluvy s ústavním pořádkem ČR, ale Ústavní soud ČR rovněž interpretoval vztah Listiny a Úmluvy ve vztahu ke stěžovateli i ostatním orgánům a občanům (čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR). Relevantní části citovaného nálezu viz níže.

Judikatura Ústavního soudu ČR k otázce 2.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 19/08 (Lisabonská smlouva I.)

191. Co se tedy týče samotného (budoucího) statusu Listiny, je z výše uvedeného textu zřejmé, že formulaci obsaženou v článku 6 odst. 1 Smlouvy o EU, tedy že Listina má stejnou právní sílu jako Smlouvy, je nepochybně třeba vykládat tak, že je Listina jejich nedílnou součástí. Listina – v případě vstupu Lisabonské smlouvy v platnost – by v prvé řadě zavazovala unijní orgány a teprve zprostředkovaně, při aplikaci unijního práva, ať již přímé či nepřímé, též orgány české. Ustanovení Listiny jsou při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členskými státy, ovšem výhradně jen tehdy, pokud uplatňují právo Unie (čl. 51 odst. 1 Listiny). Tento princip odpovídá i současné judikatuře a aplikaci nepsaných lidskoprávních zásad Soudním dvorem; státy jsou vázány tímto evropským standardem lidských práv tehdy, je-li aplikováno komunitární právo (srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 4. 2000, Karlsson a další, C-292/97, Recueil, s. I-2737, odst. 37, podle něhož požadavky vyplývající z ochrany základních práv v rámci komunitárního právního řádu jsou závazné také pro členské státy, jestliže implementují komunitární pravidla). Z předešlého principu tak logicky plyne, že Listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomoci Unie (čl. 51 odst. 2 Listiny, čl. 6 odst. 1 Smlouvy o EU). Tomu odpovídá i recentní judikatura; např. v tzv. „případu Rudé hvězdy“ (usnesení Soudního dvora ze dne 6. 10. 2005, Vajnai, C-328/04, Sb. rozh. s. I-8577), kde šlo o předběžnou otázku, zda je v rozporu s evropskými nepsanými lidskoprávními principy zákaz komunistických symbolů, podpořený v Maďarsku trestními sankcemi, byla tato otázka posouzena jako zjevně nepřipustná, a to nikoliv proto, že by dnešní právo EU neznalo svobodu projevu, ale proto, že v dané oblasti komunitární právo nijak nepůsobí, a je tedy plně na Maďarsku, aby upravilo zákaz těch symbolů, které jsou pro Maďarsko nepřijatelné. Obdobně srov. rozsudek ze dne 29. 5. 1997, Kremzow, C-299/95, Recueil, s. I-2629, kde se obviněný z vraždy pokoušel dovolávat komunitární úroveň ochrany lidských práv a argumentoval tím, že se případný trest dotkne jeho „komunitární“ svobody pohybu. Soudní dvůr tuto argumentaci k předběžné otázce rakouského soudu rovněž odmítl, neboť evropské právo nebylo na danou věc nijak aplikovatelné. Na nepřipustnosti takových předběžných otázek se nic nezmění ani po eventuálním vstupu Listiny v platnost, neboť její čl. 11 není pro obdobné případy aplikovatelný.

192. V této souvislosti lze toliko připomenout, že v současné době, za neexistence psaného (závazného) katalogu lidských práv v rámci EU, je to Soudní dvůr, který aplikuje (chrání) na unijní úrovni lidská práva vytvořená, resp. uznávaná tímto soudem v podobě nepsaných společných ústavních principů členských států, tedy s ohledem na domácí ústavní systémy a na systém ochrany lidských práv koncipovaný Evropským soudem pro lidská práva. Pozn.: Na Listinu odkazuje i sám Soudní dvůr – srov. např. rozsudek ze dne 27. června 2006, Parlament v. Rada, C-540/03, Sb. rozh. s. I-5769, bod 38; rozsudek ze dne 3. května 2007, Advocaten voor de Wereld, C-303/05, Sb. rozh. s. I-3633, bod 46, a další.

193. Listina samotná obsahuje katalog základních práv a svobod (soustředěný do hlavy první až šesté) a obecná ustanovení upravující její výklad a aplikaci (hlava sedmá). Standard ochrany lidských práv a základních svobod v Evropské unii je třeba vedle Listiny EU posuzovat i s ohledem na další související ustanovení evropského práva. Článek 6 odst. 2 Smlouvy o EU stanoví, že Unie přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Podle třetího odstavce téhož článku pak základní práva, která jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a jež vyplývají z ústavních tradic společných členskými státy, tvoří obecné zásady práva Unie. Tento druhý odstavec má význam především s ohledem na formální stránku standardu ochrany. Materiálně jsou totiž základní práva zaručena Úmluvou v systému unijní ochrany obsažena jednak prostřednictvím jejich prohlášení za obecné zásady práva Unie, jednak jejich rolí v judikatuře Soudního dvora. V důsledku přistoupení k Úmluvě se orgány Unie – včetně Soudního dvora – stanou subjektem kontroly ze strany Evropského soudu pro lidská práva. Z pohledu standardu ochrany založeného na ústavním pořádku České republiky lze konstatovat, že zapojení Evropského soudu pro lidská práva do institucionálního

rámce ochrany lidských práv a základních svobod v Evropské unii je krokem, který vzájemnou konformitu posuzovaných systémů jen posiluje.

194. Třetí odstavce článku šestého se pak týká materiální složky standardu ochrany lidských práv a základních svobod. I v tomto ohledu je možné v rámci abstraktního přezkumu konstatovat, že toto ustanovení reflektuje požadavky standardu vnitrostátního, jelikož oba vycházejí ze stejného hodnotového rámce. Tato skutečnost je posílena i samotnou Listinou základních práv EU, jejíž článek 52 odst. 3 a 4 stanoví, že „Pokud tato listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá uvedená úmluva. Toto ustanovení přitom nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu. Pokud tato listina uznává základní práva, která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, musí být tato práva vykládána v souladu s těmito tradicemi.“ V úvahu je třeba vzít i článek 53 Listiny základních práv EU, podle kterého „Žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které v oblasti své působnosti uznávají právo Unie, mezinárodní právo a mezinárodní smlouvy, jejichž stranou je Unie nebo všechny členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a ústavy členských států.“ Lze toliko poznamenat, že tento princip je klíčový, pokud jde o omezení dosahu práva EU, a tedy i omezení přenosu svrchovanosti státu na EU.

195. Jestliže tedy Listina – jak již bylo uvedeno – uznává základní práva, která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, musí být tato práva vykládána v souladu s těmito tradicemi (čl. 52 odst. 4). Zde dochází k jisté změně oproti dosavadnímu stavu, která reflektuje skutečnost, že je nově zaveden psaný (závazný) katalog lidských práv. Zatímco dnes jsou ústavní tradice společné členským státům materiálním zdrojem nepsaných lidských práv, po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost bude tímto zdrojem text Listiny samotný a ústavní tradice dostanou charakter pomocného interpretačního zdroje, ve smyslu obligatorní komparativní metody výkladu.

196. Pokud jde o možnost rozporu mezi standardem ochrany lidských práv a základních svobod, zajištěným ústavním pořádkem České republiky a standardem zajišťovaným v rámci Evropské unie, je namístě připomenout, že ochrana základních práv a svobod náleží do oblasti tzv. materiálního ohniska Ústavy, které je mimo dispozici ústavodárce (srov. Pl. ÚS 50/04). Jestliže by byl z tohoto pohledu standard ochrany zajišťovaný v rámci Evropské unie nevyhovující, orgány České republiky by se musely opět ujmout předaných pravomocí, aby jeho respektování zajistily (srov. výše již zmiňovaný náleze ve věci cukerných kvót, sp. zn. Pl. ÚS 50/04).

...

198. Ústavní soud v této souvislosti konstatuje, že vůdčím principem v oblasti lidských práv a základních svobod je co nejučinnější ochrana jednotlivce, spojená s jejich jednoznačnou vymahatelností přímo na základě lidskoprávních katalogů, obvykle bez zprostředkování dalšími právními texty nižší právní síly. V současné demokratické Evropě bylo dosaženo v obdobích po druhé světové válce a po pádu totalitních režimů počátkem devadesátých let minulého století mimořádné úrovně v ochraně lidských práv; Listina práv EU tento systém nijak neproblematizuje, ale naopak – v oblasti své působnosti – vhodně rozšiřuje, a jednotlivce, v jehož prospěch je celá struktura budována, z ní může jen profitovat. Možné budoucí potenciální konflikty a spory o interpretaci, které se mohou vyskytnout v kterékoliv oblasti lidské činnosti, nejsou z tohoto hlediska zásadní; podstatný je celkový účel, založený na nadčasových hodnotách, které jsou stejné nebo obdobné povahy, ať jsou již garantované na úrovni vnitrostátní, evropské nebo mezinárodní.

3) Mají rozdíly v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva na straně jedné a Soudního dvora EU na straně druhé, vliv na judikaturu ústavního soudu?

Judikatura Ústavního soudu ČR odkazuje v konkrétních situacích jak na právo EU či judikaturu SDEU, tak na Úmluvu či judikaturu ESLP. Ve vztahu k otázce, zda judikatura Ústavního soudu ČR vnímá odlišnosti mezi oběma systémy, lze poukázat především na to, že Ústavní soud ČR zachází odlišně s právem EU, které netvoří referenční kritérium přezkumu Ústavního soudu a není součástí ústavního pořádku ČR, a s právem podle Úmluvy, případně s mezinárodními smlouvami o lidských právech (viz Pl. ÚS 36/01), které je součástí ústavního pořádku ČR.

Pokud jde o evropské právo (též právo EU či komunitární právo), Ústavní soud ČR zaujal ve své dosavadní judikatuře stanovisko k řadě otázek s ním souvisejících, např. k referenčnímu rámci přezkumu práva EU, povinnosti položit předběžnou otázkou SDEU ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie a k možnému porušení práva na zákonného soudce v případě nepoložení předběžné otázky.

- **Komunitární právo nemůže být referenčním kritériem posuzování ústavnosti vnitrostátního předpisu** (nálezy Pl. ÚS 50/04, Pl. ÚS 36/05, Pl. ÚS 56/05. **Ústavní soud ČR není kompetentní přezkoumávat soulad vnitrostátního předpisu s komunitárním právem**; pokud by byla předložena ústavní stížnost týkající se vadné transpozice komunitárního práva, byl by předložený návrh odmítnut pro nepříslušnost (nálezy Pl. ÚS 56/05);
- Ústavní soud ČR nastínil východisko pro své další posuzování ve vztahu k povinnosti obecného soudu, který posuzuje rozpor s právem ES. Upozornil, že **ačkoliv Ústavnímu soudu ČR zásadně nepřísluší vstupovat do úvah obecného soudu ohledně důvodnosti jeho závěru o rozporu napadeného ustanovení s právem ES, takový závěr musí být řádně odůvodněn**, jinak by se mohl stát předmětem přezkumu ze strany ústavního soudu v rámci řízení o ústavní stížnosti. Předmětem přezkumu by mohlo být to, zda soudem podaný výklad rozhodných právních norem je předvídatelný a rozumný, koresponduje-li fixovaným závěrům soudní praxe, nebo není-li naopak výrazem interpretační libovůle (nálezy Pl. ÚS 12/08);
- Ústavní soud ČR formuloval právo a povinnost obecného soudu položit předběžnou otázku ve vztahu k soudu poslední instance. Ústavní soud vyvodil závěr, že **za určitých okolností, tj. pokud soud nepoloží tuto otázku svévolně, se v případě nesplnění povinnosti položit předběžnou otázku jedná o porušení práva na zákonného soudce**, přičemž ústavní soud zároveň formuloval příklady takové svévole (nálezy II. ÚS 1009/08).

Judikatura Ústavního soudu ČR k otázce 3.

Nález Pl. ÚS 50/04

Ač tedy referenčním rámcem přezkumu Ústavním soudem zůstávají i po 1. 5. 2004 normy ústavního pořádku ČR, nemůže Ústavní soud zcela přehlížet dopad komunitárního práva na tvorbu, aplikaci a interpretaci vnitrostátního práva, a to v oblasti právní úpravy, jejíž vznik, působení a účel je bezprostředně navázán na komunitární právo. Jinými slovy, Ústavní soud v této oblasti interpretuje ústavní právo s přihlédnutím k principům plynoucím z práva komunitárního.

Nález Pl. ÚS 56/05

48.... Předtím, než Ústavní soud zaujal stanovisko k výše uvedeným otázkám, bylo nutno vypořádat se s poslední verzí podání navrhovatele, která se opírá především o domnělý rozpor úpravy práva nuceného výkupu s Třináctou směrnicí (sub 6 a 7). ... Z čl. 1 odst. 2 Ústavy i pro Ústavní soud jako státní orgán České republiky vyplývá povinnost evropsky konformního výkladu (viz též nálezy sp. zn. Pl. ÚS 66/04, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 41, nálezy č. 93, vyhlášen pod č. 434/2006 Sb., ve vztahu k unijnímu právu) ústavního pořádku v oblastech, kde se komunitární právo a právní řád České republiky stýkají (závazek loajality podle čl. 10 SES). Musí ovšem jít o výklad ústavního pořádku ve vztahu k vnitrostátnímu právu. Navrhovatel však požaduje, aby Ústavní soud rozhodl o jeho námitkách směřujících k vadné transpozici komunitárního práva. Ty proto Ústavní soud ponechal stranou. V případě, že by se navrhovatel omezil pouze na ně, bylo by třeba návrh odmítnout pro nepříslušnost Ústavního soudu. Ústavní soud ovšem musí při rušení právních předpisů brát členství v Evropské unii v úvahu z hlediska čl. 1 odst. 2 Ústavy a zvažovat případné využití možnosti, kterou mu dává § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Nález Pl. ÚS 12/08

34. ... Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší vstupovat do úvah obecného soudu ohledně důvodnosti jeho závěru o rozporu napadeného ustanovení s právem Evropských společenství, upozorňuje však, že takový závěr musí být řádně odůvodněn, jinak by se mohl stát předmětem přezkumu ze strany Ústavního soudu v rámci řízení o ústavní stížnosti, zda soudem podaný výklad rozhodných právních norem je předvídatelný a rozumný, koresponduje-li fixovaným závěrům soudní praxe, není-li naopak výrazem interpretační svévole (libovůle), jemuž chybí smysluplné odůvodnění, případně zda nevybočuje z mezí všeobecně (konsensuálně) akceptovaného chápání dotčených právních institutů, resp. nepředstavuje-li tím výklad extrémní, resp. excesivní (viz nález sp. zn. III. ÚS 346/06 ze dne 19. 12. 2007, třináctý odstavec odůvodnění).

Nález II. ÚS 109/08

22. Ústavní soud uvádí, že za výkon svévole považuje i takové jednání soudu poslední instance aplikujícího normy komunitárního práva, které zcela opomene položit si otázku, zda by měl soud vznést předběžnou otázku k ESD a její nepoložení řádně neodůvodní včetně posouzení výjimek, které vypracoval ve své judikatuře ESD. Jinými slovy jde o případ, kdy soud nebere vůbec v potaz pro něj závaznou existenci kogentní úpravy obsažené v článku 234 Smlouvy o založení Evropských společenství. Pouhý názor soudu, že výklad daného problému považuje za zřejmý, nelze za řádné odůvodnění považovat; zejména takové konstatování nestačí v situaci, kdy je názor soudu oponován účastníkem řízení. Nedostatečné je rovněž to odůvodnění, které řádně nevysvětlí, jak a proč zvolené řešení konvenuje účelu komunitární právní normy. Jde i o případ, kdy soud opomenul vyložit kogentní normu obsaženou v čl. 234 Smlouvy o založení Evropských společenství, a tak odpírá konkrétním účastníkům právo na zákonného soudce garantované čl. 38 odst. 1 Listiny.

SHRNUTÍ

K části I.

- Ústavní soud České republiky není povinen aplikovat evropské právo, protože jeho referenčním kritériem je Ústava a vybrané mezinárodní smlouvy o lidských právech.
- Ústavní soud neposuzuje otázky platnosti norem komunitárního/evropského práva, neboť k tomu nemá kompetenci.
- Ústavní soud respektuje právo EU jako svébytný normativní systém a preferuje eurokonformní výklad sporných ustanovení právních předpisů.
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv byla a je referenčním kritériem Ústavního soudu a je v jeho judikatuře velmi často citována.
- Listina základních práv EU není referenčním kritériem a není téměř v judikatuře zmiňována.
- Ústavní soud se odkazuje na širokou paletu lidsko-právních katalogů na evropské a mezinárodní úrovni a aktivně s nimi pracuje zejména při ochraně individuálních základních práv a svobod.
- Ústavní soud není podřízen jinému mezinárodnímu soudu, avšak přičítá-li se rozhodnutí mezinárodního soudu jeho předchozí judikatuře, existují možnosti, jak toto minulé rozhodnutí změnit (mimo eventuální rozpor s judikaturou mezinárodních soudů jsou však rozhodnutí Ústavního soudu konečná a neměnná).
- Ústavní soud sleduje, užívá a respektuje judikaturu ESLP a harmonizuje s ní svoji vlastní judikaturu.
- Působnost Soudního dvora EU a Ústavního soudu se neprotíná, avšak Ústavní soud plně respektuje postavení SD EU jako interpreta evropského práva.
- Ústavní soud neuznává doktrínu absolutní přednosti komunitárního práva.
- Rozdíly v judikatuře Ústavního soudu a ESLP vedou ke změně judikatury Ústavního soudu.
- Rozdíly v judikatuře Ústavního soudu a SD EU jsou dány především tím, že Ústavní soud hodlá chránit základní lidská práva a hodnoty demokratického právního státu i po přenosu některých národních pravomocí na orgány EU, a to v případě excesu či vybočení z pravomocí přenesených na orgány EU mezinárodní smlouvou.
- Ačkoliv v podmínkách České republiky obecné soudy pracují s judikaturou evropských soudů, neexistuje žádná zřejmá vazba mezi její citací v judikatuře Ústavního soudu a citacemi nižších soudů.

K části II.

- Ústavní soud poměrně často cituje judikaturu zahraničních ústavních soudů, a to především z kontinentálního právního prostředí. Z mimoevropských soudů je pravidelně citována jen judikatura Nejvyššího soudu USA.
- Ústavní soud nesměřuje citace judikatury do stejné jazykové oblasti (jedná se o méně než 10% všech zahraničních citací). Nejčastěji cituje judikaturu Spolkového ústavního soudu SRN.
- Nadpoloviční většina citací zahraniční judikatury se týká oblasti veřejného práva.
- Existuje jen několik rozhodnutí Ústavního soudu, která byla citována zahraničními ústavními soudy.

- Ústavní soud se seznamuje s judikaturou jiných ústavních soudů především spoluprací s Benátskou komisí, činností Analytického odboru Ústavního soudu a prostřednictvím bilaterálních vztahů.

K části III.

- Odkazy na judikaturu Soudního dvora EU v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva nejsou právě časté, avšak v případě, že by se týkaly podobné otázky, jakou by aktuálně rozhodoval Ústavní soud, měly by zřejmě na jeho rozhodování vliv.
- Ačkoliv je pravděpodobné, že evropské soudy sledují a analyzují judikaturu národních ústavních soudů, Ústavní soud České republiky nemá podklady, na jejichž základě by mohl zjistit případný vliv své judikatury na vztah mezi oběma evropskými soudními orgány.
- Rozdíly v judikatuře evropských soudů nemají přímý vliv na rozhodovací praxi Ústavního soudu, protože se jedná (z národního ústavněprávního pohledu) o dva odlišné systémy. První z nich (právo EU) není pro Ústavní soud referenčním kritériem přezkumu a druhý (představovaný Úmluvou a dalšími mezinárodními smlouvami o lidských právech) je naopak chápán jako součást ústavního pořádku